

ՀՏԴ 809.198.1

Հայոց լեզու

ՀՈԼՈՎԱԿԱՆ ԶՈՒԳԱԶԵՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՆՎԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

Համակի ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Բանալի բառեր՝ զուգաձևություն, հոլովում, հոլով, հոլովիչ, անկանոն հոլովում, արտաքին հոլովում, ներքին հոլովում, ձևային հոլովում, իմաստային հոլովում, անվանական հոլովում, կայուն բառակապակցություն, նորմ:

Ключевые слова- параллельные формы, склонение, падеж, показатель склонения, неправильное склонение, внешнее склонение, внутреннее склонение, склонение по форме, смысловое склонение, именное склонение, устойчивое словосочетание, норма.

Keywords- equivalent forms, declension, case, declension marker, irregular declension, inflectional declension, internal declension, declension according to form, declension according to meaning, set expressions, norm.

A. Газарян

Параллельные падежные формы в системе склонения именных частей речи

Существование правильных и неправильных, эквивалентных и неэквивалентных форм в современном армянском языке обусловлено взаимодействием различных падежей, аналогией, расширением склонением типа и– армянского языка или исходит из ранних этапов развития языка.

Параллельные формы системы склонения именных частей речи, описанных в нормативной грамматике, анализируются с точки зрения их прагматических, семантических, структурных и стилистических качеств. Эти качества должны быть обязательно учтены при выборе параллельной формы и ее употреблении в различных стилях речи.

A. Ghazaryan

Equivalent forms in the nominal declension paradigm

Regular and irregular declension, the equivalent and none-equivalent members of nominal declension paradigm in Modern Armenian are conditioned by interaction of cases, linguistic analogy, the expansion of -i declension of Armenian and the impact of older stages of language development.

The equivalent forms in nominal declension system, adopted in normative grammar, are analyzed from the perspective of their pragmatic, semantic, structural and stylistic function. These functions should necessarily be considered in the choice of the equivalent forms and in their usage in various discourses.

Լեզվի նկատմամբ յուրաքանչյուր մարդու վերաբերմունքով կարելի է միանգամայն ճշգրիտ դատել ոչ միայն նրա կուլտուրական մակարդակի, այլև քաղաքացիական արժեքի մասին: Անսխալ գրելն ու արտասանելը, ճիշտ մտքեր կառուցելը մարդու գրագիտության առաջին ու տարրական չափանիշներն են: Դրանից հետևում է, որ յուրաքանչյուրն իր խոսքի գրական որակն ու մակարդակն ապահովելու նպատակով պետք է նախ և առաջ տիրապետի և հետևի լեզվական նորմին, որը լեզվական հանրության կողմից որոշակի ժամանակաշրջանում ընտրված և ընդունված կանոնների ամբողջությունն է: Լեզվական նորմի ըմբռնման հետ սերտորեն առնչվում է զուգաձևություն հասկացությունը, որի իմացությունն այսօր ունի թե՛ տեսական, թե՛ գործնական նշանակություն: Զուգաձևությունները իմաստով նույն և ձևով տարբեր բառային կամ քերականական ձևեր են և պատմականորեն <<առաջանում են որպես լեզվական հեղաշրջման հետևանք, որպես լեզվի մյուս գործոնների ազդեցության արդյունք, որպես ներլեզվական իրողությունների բազմաբնույթ փոխհարաբերությունների հետևանք>>¹:

Զուգաձևությունները հատուկ են նորմավորված գրական լեզուներին իրենց գոյության բոլոր շրջաններում: Լեզվական համակարգում առաջացող որևէ զուգահեռ ձև սկզբից դիտվում է նորույթ և ոչ հանձնարարելի: Ժամանակի ընթացքում, եթե այն արմատավորվում է և տարածվում, ձեռք է բերում հավասար գործածության իրավունք արդեն գոյություն ունեցողի կողքին: Որոշ ժամանակ անց՝ դրանք, չունենալով լեզվաարտահայտչական կամ իմաստային որևէ տարբերություն, դառնում են համագոր և փոխարինում իրար: Այնուհետև

¹ Աղաջանյան Զ., Ձևաբանական նորմ և խոսքի մշակույթի հարցեր, Երևան, 2007, էջ 214 :

գուգաձևությունների հավասարակշռությունը խախտվում է, և հաճախանում է նոր տարբերակի գործածությունը: Աստիճանաբար հինը իր տեղը զիջում է նորին (հնարավոր է և հակառակը):

Զուգաձևությունների ժամանակավոր հարաբերակցության շրջանում տարբերակների հարաբերակցությունը չի կարող նույնը լինել, ուստի և այդ հարաբերակցությամբ պայմանավորված՝ գուգաձևությունները լինում են կանոնական և ոչ կանոնական: Կանոնական գուգաձևություններում տարբերակները կարող են լինել համագոր և ոչ համագոր: Համագոր են այն տարբերակները, որոնք իմաստային, ոճական, լեզվաարտահայտչական զգալի տարբերություններ սովորաբար չեն ունենում և կարող են իրար ազատ փոխարինել, կիրառվել բոլոր ոլորտներում: Ոչ համագոր գուգաձևություններն ունեն իմաստային, ոճական, կիրառական, տարածական որոշակի տարբերություններ և գտնվում են լրացուցիչ բաշխման մեջ: Չնայած ոչ կանոնական գուգաձևությունները սովորաբար հակասում են լեզվական նորմին, սակայն լեզուն չի բացառում այնպիսի անկանոն տարբերակների գոյությունը, որոնց գործածությունը որոշակի նպատակով և որոշակի բառային միջավայրում համարվում է թույլատրելի լեզվական նորմի տեսակետից:

Ժամանակակից հայերենը, լինելով համակարգված և նորմավորված լեզու, չի բացառում գուգաձևությունների գոյությունը, և ներկա փուլում նրա բոլոր մակարդակներում՝ հնչյունական, բառային, քերականական, գուգաձևությունները հասել են մեծ չափերի: Քանի որ նրանցում գուգահեռ տարբերակները կարող են լինել և՛ նորմատիվ, և՛ ոչ նորմատիվ, ուստի անճշտություններից խուսափելու համար անհրաժեշտ է ունենալ ստույգ գիտելիքներ լեզվական նորմի մեջ ընդունված գուգաձևությունների, նրանց առաջացման, գոյության, ինչպես նաև գործածության ոլորտների տեղին և ճիշտ օգտագործման նրբությունների մասին: Արդի հայ լեզվաբանության մեջ այս առումով առավել շատ կատարվել են նկարագրական աշխատանքներ: Արձանագրվել են եղած փաստերը և դրանով իսկ հաստատվել նրանց գոյությունը լեզվի համակարգում, բայց թե ինչ արժեք ունեն դրանք լեզվի զարգացման տվյալ փուլում, տարածական ինչ չափերի են հասել, կիրառական ինչպիսի ոլորտներ են ընդգրկում, իմաստային, ոճական ինչպիսի նրբություններ ունեն, կանոնակա՞ն են, թե՞ ոչ, և նման այլ հարցեր մնում են քիչ ուսումնասիրված: Մույն աշխատանքի սահմաններում մեզ հետաքրքրում են ժամանակակից գրական հայերենի գոյականի հոլովման համակարգում առկա և նորմատիվ քերականություններում ընդունված գուգաձևությունները, որոնց քննությանն էլ կանդրադառնանք ստորև՝ ներկայացնելով դրանք ըստ իրենց ունեցած կիրառական, իմաստային, կառուցվածքային և ոճական առանձնահատկությունների:

Սկզբից իսկ նշենք, որ կա <<ժամանակակից հայերենի համար առաջին կարգի հոլովական 18 թեքությո՝ 10 վերջավորություն, 8 հերթագայություն. 1) վերջավորություններ՝ ա(աղջկ+ա), ի (քաղաք+ի), ո (սիր+ո), ու (ձի+ու), ան (գարն+ան), անց (մարդիկ+անց), յան (կորստ+յան), ոջ(ընկեր+ոջ), վա(երեկ+վա), վան (մահ+վան). 2) հերթագայություններ՝ այ/ո (հայր+այ/ո), ը/ե (դուստր+ը/ե), ի/ու (գինի+ի/ու), ու/ա (տուն+ու/ա, արյուն+ու/ա), ու/վա (անուն+ու/վա), ք/ց (Վարդանանք+ք/ց), յ-ք/ն-ց (կանայք+յ-ք/ն-ց), որոշ վերապահությամբ՝ ի-ք/ո-ց (ցյուղացիք+ի-ք/ո-ց)>>¹: Մրանցից յուրաքանչյուրն ունի իր գործածության գուգորդելիության հատուկ ոլորտը, սակայն այդ նույն ձևայինները երբեմն գուգակցվում են միևնույն բառին՝ ստեղծելով բառերի քերականական գուգահեռ ձևեր: Զուգահեռ տարբերակները կարող են առաջ գալ նաև հոլովումների փոխանցման հետևանքով: Այս կարգի տարբեր հոլովաձևերը համարվում են միևնույն ենթահոլովաձևի կամ հոլովաձևի տարբերակներ: Այդպիսիք առկա են նաև բացառական և գործիական հոլովներում, որոնք հիմնականում հիմքափոխության արդյունք են: Անդրադառնալով հոլովական գուգաձևություններին՝ Մ. Ասատրյանը նշում է. <<Զուգաձևությունների առկայությունը բացատրվում է

¹ Զահուկյան Գ., Հայոց լեզվի զարգացումը և կառուցվածքը, Երևան, 1969, էջ 159:

ա. ժամանակակից հայերենի ընդհանրական հոլովման՝ ի հոլովման գերիշխող դիրքով, նրա՝ մյուս հոլովումների մի զգալի մասին փոխարինելու կարողությամբ,
բ. ձևային, իմաստային և ձևաիմաստային հոլովումների փոխներգործություններով,
գ. ժամանակակից հայերենի հոլովման ձևերին զուգահեռ գրաբարյան հոլովական ձևերի առկայությամբ, այսինքն՝ պատմական գործոններով>>¹³:

Այժմ համապատասխան խմբերով կամ առանձին-առանձին քննենք ժամանակակից հայերենի հոլովական զուգաձևությունները: Բոլոր զուգաձևությունները ներկայացվում են <<Հայոց լեզու>> առարկայի ձևաբանության բաժնի դպրոցական ծրագրերի, գործող գասագրքերի, բուհական ձեռնարկների համաձայն:

Այսպես՝

1.Օր, ամիս, ժամ, ժամանակ, գիշեր, կեսգիշեր, առավոտ բառերը, ժամանակային իմաստով պայմանավորված, ենթարկվում են վա հոլովման, իսկ ձևաբանական համաբանությամբ, ընդհանրական կանոնի հետևողությամբ՝ ի հոլովման: **Օրվա/օրի, ամսվա/ամսի, ժամվա/ժամի, ժամանակվա/ժամանակի, գիշերվա/գիշերի, կեսգիշերվա/կեսգիշերի, առավոտվա/առավոտի** բառաձևերը կանոնական, բայց ոչ համազոր զուգաձևություններ են և տարբերվում են իրարից թե՛ նրբերանգային իմաստներով, թե՛ շարահյուսական կիրառությամբ, թե՛ ոճական նշանակությամբ:

Ի հոլովմամբ հոլովվելու դեպքում նրանց մեջ ժամանակային իմաստը որոշ չափով մթազնվում է: Այդ բառերը վերցվում են որպես սոսկ ժամանակի միավորներ, և նման դեպքերում տարբերակները իրար չեն փոխարինում: Օր.

1.Այդ ամսվա մեջ պետք է ամեն ինչ հասցնել:Ամսի հինգին կհանդիպենք:

2.Երկու օրվա ճանապարհ է մնացել: Այդ ինչ օրի ես հասել:

3.Կեսգիշերվա քունը ամենաքաղցրն է: Նա եկավ կեսգիշերին:

4.Այն ժամանակվա դեպքերից չեմ ուզում խոսել: Հարցը տրվեց ճիշտ ժամանակին:

Վերոհիշյալ բառերի բացառականը նույնպես ներկայանում է զուգաձևությամբ՝ կազմվելով մերթ տրականի, մերթ ուղղականի հիմքով: Երբ բառը գործածվում է որպես ժամանակային սկզբնակետ ցույց տվող ժամանակի պարագա և պատասխանում **է՞րբ, երբվանի՞ց** հարցերին, բացառականը կազմվում է տրականի հիմքով, և այդ դեպքում տվյալ գոյականը կա՛մ որոշիչ չի ունենում, կա՛մ ունենում է ժամանակային հաջորդականությունն արտահայտող որոշիչներ (**այս, այդ, այն, նախորդ, հաջորդ, անցյալ և այլն**): Օր.**Առավոտվանից ոչինչ չեմ կերել: Հաջորդ օրվանից կսկսենք մեր գործերը:** Իսկ երբ գոյականը վերցվում է որպես ժամանակի միավոր և ունենում թվականով կամ չափ ցույց տվող այլ բառերով արտահայտված որոշիչներ, բացառականը կազմվում է ուղղականի հիմքով: Օր.**Երկու ամսից ավելի է՝ չենք հանդիպել: Մի քանի օրից կմեկնենք:**

Գիշեր և ցերեկ բառերի գործիականը կազմվում է և՛ ուղղականի հիմքով, և՛ տրականի հիմքով, **օր.՝ գիշերով/գիշերվանով, ցերեկով/ցերեկվանով:** Նշված զուգաձևություններում ոչ համազոր տարբերակները ցույց են տալիս ժամանակ, պատասխանում են **է՞րբ** հարցին: Օր.**Գիշերով եկավ, ցերեկով գնաց:** Երկրորդ տարբերակները փոխանուն գործիական են, ժամանակ ցույց չեն տալիս, պատասխանում են **ինչո՞վ** հարցին և նշանակում են<<**գիշերվա, ցերեկվա, որևէ բանով**>>:

Օր և ամիս բառերի գործիականը նույնպես կազմում է ոչ համազոր զուգահեռներ՝ **օրվանով/օրով, ամսվանով/ամսով:** Առաջին տարբերակները փոխանուն գործիականներ են, իսկ երկրորդ տարբերակները՝ ժամանակի միավորներ և ընդունում են չափ ցույց տվող որևէ բառով արտահայտված որոշիչ: Օր.**Այդ ամսվանով (այդ ամիսը ձեռք բերածով) ես մի կերպ պահեցի ընտանիքս: Երկու ամսով մեկնում են Մոսկվա:**

2.Ժամանակ ցույց տվող բառերի նման զուգաձևությամբ արտահայտվում է նաև **տարի** բառը: **Տարվա/տարու** բառաձևերի առկայությունը պայմանավորված է ձևաբանական համակարգին

¹ Ասատրյան Մ., Ժամանակակից հայոց լեզու, Երևան, 2007, էջ 85:

հատուկ երևույթներով՝ հոլովում ըստ իմաստի, հոլովում ըստ ձևի: Տարբերակների գործածությունը պայմանավորված է նրանց իմաստային տարբերությամբ: Բառը ձևային ու հոլովման ենթարկվում է միայն ժամանականիշ իմաստով չգործածվելու դեպքում: **Օր՝. Տարվա մեծ մասը գտնվում է գյուղում: Տատի տարուն այդպես էլ չկարողացավ ներկայանալ:**

3.Մահ բառը ժամանակակից հայերենում արտահայտվում է **մահու/մահվան/մահի** եռաձևությամբ: Երեքն էլ կանոնական, նորմով հաստատված ձևեր են, բայց ունեն ոճական նրբերանգային տարբերություններ: **Մահու** տարբերակը, որ ավանդված է գրաբարից, արդի հայերենում ունի սահմանափակ գործածություն, պահպանված է մի քանի կապակցություններում՝ **մահու հրեշտակ, մահու բերան գնալ, մահու բերանն ուղարկել, մահու չափ** և այլն: Նրա փոխատեղումը մեկ այլ տարբերակով թույլատրելի չէ զուտ ոճական առումով: Այն հիմնականում գործածվում է գեղարվեստական խոսքում, կայուն կապակցությունների մեջ: **Մահվան** բառաձևը ևս կապված է գրաբարի հետ, բայց, ի տարբերություն **մահու** ձևի, գործածության մեծ հաճախականություն է ստացել միջին հայերենում և այսօր էլ շարունակում է ընդգրկել կիրառության լայն ոլորտներ: Ժամանակակից հայերենում որպես օրինաչափ ձև ընդունվում է **մահի** ձևը, որը, լինելով նորակազմություն, **մահվան** ձևի հետ կազմում է համագոր տարբերակ, թեև գործածությամբ զիջում է նրան:

4. ՈՒ հոլովման պատկանող մի շարք բառեր՝ **կաշի, հայելի, ածելի, բանալի, ալկալի, խնկալի, սպեղանի, այրի, այրուձի, բոխի, գերանդի, գերի, խեցի, կանաչի, նավաստի, նարդի, շաշկի, ջորի, սոնի, ցնցոտի, քեռի, օղի, Մեղրի, Մուղնի, Վեղի, Գառնի, Մոսի, Աղասի, Բաֆֆի, Քենեդի, Գարիբալդի, Գորկի** և այլն, զուգահեռաբար ենթարկվում են ի հոլովման: **Օր՝. կաշու/կաշվի, հայելու/հայելիի, գերանդու/գերանդիի, Մոսու/Մոսիի** և այլն: Նշված բառերի ու ով ձևերը կազմվում են ըստ ձևի, որոնք և գործածությամբ ավելի տարածված են, իսկ ի-ով ձևերը՝ համապատասխան միտումին:

ՈՒ հոլովման պատկանող մի շարք բառեր զուգաձևություն են դրսևորում նաև գործիականում և ներգոյականում՝ կազմվելով և՛ տրականի, և՛ ուղղականի հիմքով: **Օր՝. այգիով/այգով, որդիով/որդով, մատանիով/մատանով** և այլն:

5. Աստված բառը ներկայանում է **աստծո/աստծու** զուգաձևությամբ: **Աստծո** ձևը, լինելով ոչ կանոնական տարբերակ, կիրառությամբ չի զիջում ժամանակակից հայերենում օրինաչափ համարվող **աստծու** ձևին: Սրանք, չունենալով իմաստային և ընդգծված ոճական տարբերություն, կարող են հավասարապես իրար փոխարինել:

6.Քույր, սկեսուր, տալ, տեգր բառերը, **ոչ** հոլովմանը օրինաչափորեն պատկանելուց բացի, ենթարկվում են նաև ի հոլովման՝ **քրոջ/քույրի, սկեսրոջ/սկեսուրի, տալոջ/տալի, տեգրոջ/տեգրի**: Գրաբարյան անկանոն հոլովման ենթարկվող **քույր** բառը միջին հայերենում **կին** բառի համաբանությամբ սկսում է հոլովվել **ոչ** հոլովիչով: **Քրոջ/քույրի** զուգաձևությունը ուշ շրջանի արդյունք է և ունի իմաստային տարբերություն: **Քույրի** ձևը թույլատրելի է միայն բառի՝ **<<բուժքույր>>** իմաստով գործածության դեպքում: **Սկեսուր** բառը գրաբարում ենթարկվում էր **ի-ա** խառն հոլովման, **տալ** բառը՝ **ի** հոլովման: Միջին հայերենի վերջին շրջանում **սկեսուր, տալ** և **տեգր** բառերը արդեն իսկ **ոչ** հոլովման ենթարկվող բառերի համաբանությամբ սկսում են հոլովվել **ոչ** հոլովմամբ:

Ժամանակակից հայերենում նշված բառերի **ի-ով** տարբերակները ներքին միտումի արդյունք են: Լինելով նորմով ընդունված համագոր տարբերակներ՝ **ի-ով** ձևերը գործածությամբ զիջում են **ոչ-ով** ձևերին:

7. ՈՒմ ածանցով կազմված որոշ բառեր՝ **ցասում, կառուցում, բեկում, միտում, իրարանցում, բորբոքում, զեկուցում, ծագում, ուսում** և այլն, ենթարկվում են և՛ **ան**, և՛ **ի հոլովման**, **օր՝. ցասման/ցասումի, բեկման/բեկումի, ծագման/ծագումի, զեկուցման/զեկուցումի**: Չուգահեռ տարբերակներից երկուսն էլ կանոնական, նորմով հաստատված համագոր տարբերակներ են: Չունենալով իմաստային ունեն միայն ոճական և կիրառական տարբերություններ: Գործածվում են հիմնականում գեղարվեստական խոսքում՝ ոճական որոշակի երանգավորում հաղորդելով նրան:

8. Ամառ, ձմեռ բառերի տարբերակային **ամառվա/ամռան, ձմեռվա/ձմռան** ձևերը կանոնական, համագոր, ազատ փոխարկելի ձևեր են: Չունեն գործածության սահմանափակումներ: Համապատասխան տրականներից կազմվում են նաև նշված բառերի գործիականները՝ **ամառվանով/ամռանով, ձմեռվանով/ձմռանով**:

9. Գարուն և աշուն բառերի բացառական և գործիական հոլովները կազմում են հիմքային զուգաձևություն՝ **գարնանից/գարունից, գարնանով/գարունով, աշնանից/աշունից, աշնանով/աշունով**: Բացառականի կազմության դեպքում նախընտրելի են առաջին տարբերակները, գործիականի դեպքում՝ երկրորդ տարբերակները:

10. Մանուկ հասարակ անունը արտահայտվում է **մանկան/մանուկի** զուգաձևությամբ: Վերջինս նորակազմություն է և քիչ գործածական:

11. Գրաբարյան մի շարք միավանկ բառեր, որոնք վերջանում էին ն-ով և նրան նախորդող բաղաձայնով (բեռ, բուռ, գառ, եգ, թոռ, լեռ, ծոռ, ծունկ, կուռ) օրինաչափորեն հոլովվում են **ան** հոլովմամբ: Արդի հայերենում, համակարգային միտումին համաձայն, սրանք սկսել են հոլովվել նաև **ի** հոլովմամբ՝ **բեռան/բեռի, բռան/բուռի, գառան/գառի, եգան/եգի, թոռան/թոռի, լեռան/լեռի, ծոռան/ծոռի, ծնկան/ծունկի, կռան/կուռի**: Ի-ով ձևերի գործածությունը ավելի սահմանափակ է և հաճախ պայմանավորված գեղարվեստական խոսքի արտահայտչականության գործառնությամբ:

12. Ջյուն, սյուն, անկյուն, արյուն, անուն բառերը, ենթարկվելով օրինաչափ **ա** ներքին հոլովման, ձևաբանական համաբանությամբ ենթարկվում են նաև ընդհանրական **ի** հոլովման՝ **ձյան/ձյունի, սյան/սյունի, անկյան/անկյունի, արյան/արյունի, անվան/անունի**: Երկու տարբերակներն էլ կանոնական են, համագոր, ունեն միայն ոճական գործածության որոշակի տարբերություն: Երկրորդ ձևերը հիմնականում կիրառվում են չափածո խոսքում՝ հանգավորման նպատակով:

Արյուն և անուն բառերի գործիականը կազմվում է ինչպես **ով**, այնպես էլ **բ** վերջավորությամբ՝ կախված նրանից, թե սեռական-տրականում ինչ հոլովիչ են ստացել:

13. Ուրբյուն ածանցով բառերի գործիականը ունի հիմքային զուգաձևություն, օր՝ **ազնվությամբ/ազնվությունով, չարությամբ/չարությունով**: Օրինաչափական **բ** վերջավորությամբ ձևերը **ով** վերջավորությամբ ձևերի համեմատությամբ ունեն գործածության մեծ հաճախականություն:

14. Տուն և շուն բառերի բացառականը կազմվում է **և՛ տրականից, և՛ ուղղականից՝ տանից/տնից, շանից/շնից**: Առավել գործածական են **տնից, շնից** կարճ ձևերը:

15. Դուստր, կայսր, հույս, լույս, սուգ, հուր, պատիվ, հավատ, խնդիր, մամուլ բառերը և **ուստ, իստ, ունդ** վերջածանց ունեցող մի շարք բայանուններ՝ **թաքուստ, փախուստ, գալուստ, ծնունդ, հանգիստ** և այլն, ժամանակակից հայերենում ենթարկվելով ընդհանրական **ի** հոլովման, պահպանում են նաև իրենց գրաբարյան հոլովաձևերը՝ **դուստրի/դաստեր, կայսրի/կայսեր, հույսի/հուստ, լույսի/լուստ, սուգի/սգո, հուրի/հրո, պատվի/պատվո, հավատո/հավատի, խնդրի/խնդրո, մամուլի/մամլո, թաքուստի /թաքստյան, փախուստի/փախստյան, գալուստի/գալստյան, ծննդի/ծննդյան, հանգստի/հանգստյան**: Երկրորդ ձևերը անկանոն, բայց նորմով հաստատված ոչ համագոր տարբերակներ են, ունեն սահմանափակ գործածություն. Որոշ բառաձևեր պահպանվում են մի քանի քարացած կառույցներում, օր՝ **հուստ շող, լուստ աստղ, սգո թափոր, հրո ճարակ, Հրո երկիր, պատվո տախտակ, խնդրո առարկա, հավատո հանգանակ, մամլո ասուլիս, մամլո խոսնակ** և այլն: Նշված բառաձևերի գրաբարյան տարբերակները թույլատրելի են միայն ոճավորված տեքստերում՝ խոսքին հանդիսավորություն, պաթետիկություն, պատմական շունչ հաղորդելու նպատակով: **Ունդ, ուստ, իստ** ածանցներով վերջացող բառերի գրաբարյան ձևերը արդի հայերենում ավելի շատ ունեն ածականական իմաստ:

Հոլովական տարահիմք զուգաձևություններ են առկա նաև անձնական դերանվան առաջին և երկրորդ դեմքի դերանունների բացառական, գործիական և ներգոյական հոլովներում /**ինձնից-ինձանից, ինձնով-ինձանով, ինձնում- ինձանում, քեզնից-քեզանից, քեզնով-քեզանով**,

քեզնում- քեզանում, մեզնից-մեզանից, մեզնով- մեզանով, մեզնում-մեզանում, ձեզնից-ձեզանից, ձեզնով-ձեզանով, ձեզնում-ձեզանում:

Այսպիսով՝ գուգաձևությունները, որոնք լեզվի բնականոն զարգացման յուրահատուկ դրսևորումներ են, առկա են լեզվական համակարգի բոլոր մակարդակներում և ունեն իրենց առաջացման պատճառները:

Ժամանակակից հայերենի գոյականի հոլովման համակարգում արտահայտված կանոնական և ոչ կանոնական, համագոր և ոչ համագոր գուգաձևությունների ուսումնասիրությունից հետևում է, որ դրանք, լինելով կա՛մ տարբեր հոլովումների փոխադարձ ներթափանցման, կա՛մ համաբանության և ի հոլովման սահմանների ընդարձակման միտումի հետևանք, կա՛մ էլ ավանդված լեզվի զարգացման նախորդ շրջաններից, հիմնականում ունեն նրբիմաստային, կիրառական, տարածական և ոճական տարբերություններ: Համապատասխան խոսքում գուգաձևության եզրերից մեկնումեկի ընտրության հարցում նշված տարբերությունները պետք է անպայման հաշվի առնել:

Օգտագործված գրականություն

- 1.Աբրահամյան Ս.,ՊառնասյանՆ., Օհանյան Հ., հ. 2, Երևան, 1974:
- 2.Աղաջանյան Զ., Ձևաբանական նորմ և խոսքի մշակույթի հարցեր, Երևան, 2007:
- 3.Ասատրյան Մ., Ժամանակակից հայոց լեզու, Երևան, 2007:
- 4.Ավետիսյան Յու.,Զաքարյան Հ., Ձևաբանություն, Երևան, 2008:
- 5.Զահուկյան Գ.,Հայոց լեզվի զարգացումը և կառուցվածքը, Երևան, 1969:

Տեղեկություններ հեղինակի մասին.

Հասմիկ Ղազարյան-բ.գ.թ.,դոցենտ,ակ.Ս.Աբրահամյանի անվան հայոց լեզվի ամբիոն

E-mail: Hasmik.ghazaryan@mail.ru

Հոդվածը տպագրության է ներառված խմբագրական կոլեկիայի անդամ, բ.գ.դ., Ս.Խանյանը: